

Håndværk og design; nyt fag, ny didaktik

– et aktionsforskningsprojekt

Stig Pedersen og Hanne Schneider

Projektet tager afsæt i regeringens forslag om at sammenlægge fagene sløjd og håndarbejde til et nyt fag "håndværk og design". Det er projektets ambition at være dagsordensættende i forhold til udvikling af dette nye skolefag. Vi vil arbejde ud fra en aktionsforskningsmæssig tilgang. Det betyder, at vi ikke alene har til hensigt at etablere et "objektivt" billede af, hvordan udvalgte skoler arbejder med at udvikle det ny fag "håndværk og design", men ønsker at påvirke udviklingen og dermed i fællesskab konstruere ny didaktisk teori. Som støtte for projektgruppens arbejde nedsættes en metodisk, didaktisk studiekreds, hvor projektgruppen modtager sparring fra erfarne forskere. Det er projektets sigte at undersøge og udvikle det ny fags didaktik med henblik på at generere visioner for bl.a. indholdsudvælgelse og læreformer i et fremtidsperspektiv for faget "håndværk og design" i samspil mellem de ideer, viden og erfaringer forskerne har, den viden og erfaring de udvalgte forskende lærere har, samt de erfaringer og ideer, der opbygges i projektets praksisdele. Der arbejdes med eksemplariske forløb, som planlægges og efterbehandles i samarbejde mellem lærere og forskere. Dette samarbejde dokumenteres af lærerne og projektgruppens medlemmer i fællesskab. Her indgår fx undervisningsoplæg, materialer og genstande, evalueringsformer – og resultater samt fokusgruppe interview.

Søknord: metod, sløjd, håndværk og design, aktionsforskning, folkeskolen

Perspektivgrund

Det er den danske regerings erklærede mål, at folkeskolen skal medvirke til at eleverne lærer at være kreative, selvstændige og ansvarlige borgere. Det fremgår af regeringens globaliseringsstrategi fra 2006 (Danmark i den globale økonomi, 2006). Her anføres det at, hvis Danmark skal fastholde sin nuværende position som et velfærdssamfund med høj levestand, må der rettes øget opmærksomhed mod udvikling borgernes kompetencer i forhold til ideudvikling, innovation og iværksætterier. Danmark skal transformeres til et videnssamfund med en veluddannet og initiativrig arbejdskraft. Dette skal bl.a. ske for at modvirke konsekvenserne af

den fortsatte outsourcing af arbejdspladser – overvejende fremstillingsvirksomhed – til fx Fjernøsten.

I Handlingsplan for styrkelse af de praktisk/musiske fag i folkeskolen, som udkom i februar 2009 (Handlingsplan for styrkelse af de praktiske/musiske fag i folkeskolen, 2009) slås det fast, at netop de praktisk/musiske fag spiller en væsentlig rolle i forhold til opnåelse af disse mål. For at bakke op om dette nedsatte undervisningsministeren i slutningen af 2006 en rådgivningsgruppe, der fik til opgave at udarbejde forslag til, hvordan netop disse praktisk/musiske fag kan styrkes i skolen. Arbejdsgruppen var sammensat af repræsentanter fra både kultursektoren og undervisningssektoren. Gruppen afgav rapport i maj 2007 (Rådgivningsgruppen om styrkelse af de praktisk musiske fag i folkeskolen). Arbejdet byggede bl.a. på kunstrådets rapport *The Ildsjæl in the Classroom* (Bamford, 2006) udarbejdet af professorerne Anne Bamford og Matt Qvortrup.

Af rådgivningsgruppens rapport fremgår det bl.a., at det anbefales at nytænke fagene sløjd og håndarbejde. Forslaget går konkret på fusionering af disse fag til et nyt fag ”håndværk og design”. Begrundelsen hentes bl.a. i erkendelse af dansk designs internationale betydning samt netop det faktum, at dansk design i høj grad finder inspiration og styrke i håndværket. I forhold til denne etablering af et nyt håndværk-baseret designfag understreges det, at faget skal gøres obligatorisk fra 4. til 9. klassestrin. Ligeledes anbefales det, at et sådan fag gøres til prøvefag. Forslaget om etablering af det ny fag i folkeskolen skal bl.a. ses på baggrund sammenlægning af linjefagene sløjd og håndarbejde til linjefaget materiel design i læreruddannelsen fra 2007 (LU07). Yderlige oplysninger om dette kan findes i artiklen *Fra håndarbejde og sløjd til materiel design* (Pedersen, 2008). Anbefalingen vedrørende ”håndværk og design” som obligatorisk prøvefag skal ses i lyset af omtalte rapporters understregning af behovet for øget opmærksomhed på mål og evaluering i dette fagområde generelt.

Imidlertid fastslås det i handlingsplanen fra 2009, at regeringen ikke ønsker at tilføre området de ekstra midler det vil kræve at gøre faget ”håndværk og design” obligatorisk helt frem til 9. klasse. På den baggrund inviteres (Invitation, 2009) i foråret 2009 interesserede skoler og kommuner til at deltage i et toårigt forsøgsarbejde vedrørende de praktisk/musiske fag. I dette forsøgsarbejde indgår bl.a. forsøget med at erstatte sløjd og håndarbejde med et nyt obligatorisk fag ”håndværk og design” i et antal lektioner mellem 4. og 7. klassestrin. Der blev ikke fra centralt hold afsat ekstra midler til disse forsøg, idet det i en dansk kontekst er et kommunalt anliggende at drive og udvikle folkeskolen.

Nærværende projekt undersøger, hvorledes udvalgte skoler gennem denne forsøgs-mulighed arbejder med at udvikle og implementere dette ny

håndværksbaserede designfag. Projektet er således finansieret gennem såkaldte globaliseringsmidler fra University Colleges Capital /Professionshøjskolen UCC (UCC), Danmark. Projektet skal altså ses som et UCC-projekt, der supplerer den ministerielle evaluering, der er varslet. Pt. forligger der endnu ikke fra Undervisningsministeriet oplysninger om denne centrale evaluering.

Som projektansvarlige for dette UCC-projekt og som undervisere med lang erfaring i fagene sløjd og håndarbejde i folkeskole, læreruddannelse og eftervidereuddannelse finder vi det relevant ikke blot at forholde os registrerende og analyserende til denne fusions- og udviklingsproces. Gennem dette projekt ønsker vi desuden at medvirke konstruktivt til disse forandringsprocesser. Det er vores ønske, i samarbejde med fagenes udøvere i folkeskolen, at etablere et bredt kendskab til de eksisterende vilkår for fagområdet her. På den baggrund, og i samspil med teorier om kreativitet, design, håndværk, dannelse og læring, ønsker vi at udvikle fremadrettet didaktik for faget håndværk og design i folkeskolen.

Det er vores opfattelse, at fagområdet, bl.a. på baggrund af en manglende interesse og forståelse herfor, i den brede offentlighed, i en lang årrække har savnet en samlet didaktisk funderet udviklingsstrategi. Noget kunne tyde på, at det faglige indhold og ikke mindst begrundelsesniveauet i en række tilfælde bredt set ikke har udviklet sig over tid. Vi oplever således undertiden, at der blandt nogle undervisere i disse fag findes en tavs og ureflekteret forståelse af undervisningspraksis, faglige mål og konkret indhold. På den baggrund finder vi det relevant, dels at forsøge at skabe billeder af, hvorledes det er muligt at arbejde med en opgradering og nytænkning af feltet, dels som fagpersoner netop at medvirke til en sådan udvikling af ny didaktisk tænkning. Dette bl.a. med henblik på fortsat udvikling af grund-, efter- og videreuddannelsen af lærere i fagområdet. Det er vores mål, at dette arbejde med at udvikle det nye fag og dertil hørende didaktik, skal foregå i tæt samarbejde med nogle af de ildsjæle (Bamford & Qvortrup, 2006), der på trods af vanskelige betingelser trods alt findes i skolen.

Indsamling af empiri

Det er projektets sigte at undersøge og udvikle det ny fags didaktik med henblik på at fastlægge ideer og visioner for bl.a. indholdsudvælgelse og læreformer i et fremtidsperspektiv for faget ”håndværk og design”. Dette skal ske i et samspil mellem de ideer, viden og erfaringer forskerne/UCC-medarbejderne har (bl.a. teori om didaktik, designteori og idégenereringsdidaktik), den praksisteori, viden og erfaring de udvalgte forskende lærere (sløjd/håndarbejds lærerne i folkeskolen) har samt de erfaringer og ideer vi i fællesskab opbygger i projektets praksisdele. I praksis arbejdes med eksemplariske forløb, som planlægges og efterbehandles i

samarbejde mellem lærere og forskere. Forløbene afvikles på de respektive forsøgsskoler. Forskerne vil i nogen grad medvirke i praksisafviklingen. Dette samarbejde dokumenteres i forskellige former for skriftlighed. Her er tale om:

- Referater af samtaler mellem lærerne og UCC-medarbejderne før, under og efter de konkrete undervisningsforløbs gennemførelse.
- Referater af samtaler på metaplan mellem lærere og UCC-medarbejdere, hvor begrundelser for valg og forståelser af faglige og didaktiske aspekter.
- Referater af samtaler UCC-medarbejderne indbyrdes og de erfarne forskere i sparringsgruppen.
- Referater af respons på fremlæggelser.
- Referater af samtaler med elever.
- UCC medarbejders individuelle skriftlige oplæg i processens forskellige dele.
- Lærernes undervisningsoplæg, skriftlige overvejelser, herunder målforestillinger.

Vi betragter det som væsentligt, at der er stor transparens og fælles ejerskab i processen. Det betyder at alle referater godkendes undervejs af de involverede parter og alle tekster indgår i en fælles offentlighed blandt alle (voksne) deltagere i projektet. Da projektet primært retter sig mod udvikling af ny didaktik afgrænses indsamling af empiri til tekster og billeder fra undervisning, der kan give bud på spørgsmål vedrørende læreres handlinger som undervisere i fagområdet.

Metode og analyse

Projektets sigte er at bidrage med perspektiver på et nyt fag ”håndværk og design” og dermed være dagsordensættende og intervenere i folkeskolens undervisning. På den baggrund samarbejder vi med de pågældende lærere om at udvikle fagdidaktik for dette fag i skolen. Afsættet for dette er dels teorier om design og håndværk i en postmoderne globaliseret verden, dels teorier om sådanne begrebers betydning i forhold til læring, kreativitet, innovation, dannelse og uddannelse. Projektet henter som udgangspunkt teorier om design og håndværk hos Dickson (2006), Jensen (2000, 2003), Mogensen (2004), Klein (2001), Engholm & Michelsen (1999/2000), Jessen, Larsen & Mogensen (2009) samt Kristensen, Nørregaard, Kleis, Kock & Klausen (2009).

Vedrørende kreativitetsbegrebet tager projektet afsæt i nyeste forskning, som det bl.a. præsenteres hos Tangaard (2008) og Kromann (2009). Desuden ses det i relation til forestillinger om læring samt diskussionen dannelse/uddannelse i det komplekse samfund, som det foldes ud hos Qvortrup (2001, 2004). Endelig tager projektet afsæt i den aktuelle samfundsmæssige kontekst, hvor regeringens handleplan for området sammen med nye målformuleringer for skolefagene sløjd og håndarbejde (Fælles Mål 2009 – håndarbejde/sløjd, 2009) er væsentlige faktorer.

Undersøgelsesmetodisk arbejder vi ud fra en aktionsforskningsmæssig tilgang. Derved forstår vi, at vi ikke blot har til hensigt at etablere et såkaldt "objektivt" billede af hvordan udvalgte skoler arbejder med at udvikle det ny fag håndværk og design. Ud over at undersøge, hvorledes disse lærere arbejder med udvikling af faget, ønsker vi i åben dialog med netop disse praktikere at påvirke udviklingen og dermed i fællesskab konstruere ny didaktisk teori. Inspiration hentes bl.a. fra projektet på Skolen på Islands Brygge /DLH i 1980'erne (Larsen, 1988). Desuden tager vi afsæt i vores erfaringer med tidligere udført udviklings- og konsulentarbejde i forbindelse med implementeringen af folkeskoleloven af 1993. Helt konkret vedr. begrebet den praktisk musiske dimension i undervisningen (Schnedler, 1998). Dette didaktiske begreb var et centralt omdrejningspunkt i netop folkeskoleloven fra 1993. Kort fortalt handler begrebet om, at undervisningen i alle skolens fag skal inddrage sådanne praktiske og musiske elementer i undervisningen, som det kendes fra de praktisk musiske fag. Initiativet sigter mod generelt at gøre undervisningen mere vedkommende for alle elever og bygger på teorier om et bredt læringssyn. I forbindelse med implementeringen af denne lov i 90-erne og dermed dette didaktiske begreb iværksattes fra Undervisningsministeriets side forsøgs- og udviklingsarbejder landet over. Disse projekter blev fulgt og faciliteret af en række forskere og konsulenter. Vi deltog på flere niveauer i disse projekter og det er bl.a. metodiske erfaringer herfra, der hentes ind i nærværende projekt. Med et regeringsskifte og en række Pisa-undersøgelser, hvor Danmark scorede lavt, mistede offentligheden interessen for den praktisk musiske dimension i undervisningen og den forsvandt ud af lovgivningsstoffet. Inspireret af og citeret fra kollega Mette Buchardt (Buchardt, 2010) er:

... aktionsforskning en praksisnær og forandringsorienteret forskningstype, hvor praktikere i samarbejde med forskere søger at udforske egen praksis. Dette sker ved at igangsætte handlinger med reformintentioner for derigennem både at søge at forandre praksis, men også at blive klogere på praksis ved at iagttage 'dens' reaktioner på forsøgene på forandring. I skolesammenhæng har fokus i aktionsforskning været på, hvordan man ved at iværksætte 'nye handlinger' i praksis, at observere dem og derpå reflektere over dem, kan skabe bedre undervisning og samtidig bedre og mere komplekse og konkretiserede forståelser af undervisning (f.eks. Steenhouse, 1975; Klafki, 1983). En sådan forskning kan både forandre gennem konkrete initiativer (aktioner) og generere teori om forandring i sig selv. Aktionsforskningen handler altså i sit udspring på én og samme tid om forandring og om udvikling af viden om forandring.

Aktionsprojektet håndværk og design – ny fag, ny didaktik kan ses i en række faser:

- Projektetableringsfase
- Kontaktfase
- Startfase

- Første aktionsfase
- Anden aktionsfase
- Analysefase
- Videre analysefase
- Afsluttende analysefase
- Afrapporteringfase

En *projektetableringsfase*, hvor projektet skabes i en særlig form, der omfatter at:

- Der indgår projektmedarbejdere fra såvel professionsinstitut for didaktik og læring som læreruddannelserne i UCC.
- Der dannes en metodisk/didaktisk studiekreds, hvor erfarne forskere og praktikere knyttes til projektet, dels for at understøtte en forskningsforankring til projektet, dels for at udfordre og sparre med projektmedarbejderne ud fra hver deres ekspertiseområder. Dette projekt gennemføres således i samarbejde med Danmarks Pædagogiske Universitetsskole /Aarhus Universitet (DPU), Designskolen i Kolding, og det nordiske forskernetværk NordFo.
- Projektet indgår i netværkskonstruktion med andre projekter i UCC's afdeling for udvikling og forskning (www.ucc.dk/udviklingogforskning/). Det betyder at projektmedarbejdere deltager i afdelingens arrangementer, der skal give rum til at belyse og diskutere de forskellige begreber, teorier og erfaringer, der knytter sig til begrebet vidensproduktion gennem anvendt forskning. Et eksempel på det, er et arrangement, hvor forskellige perspektiver på aktionsforskningsparadigmet blev præsenteret og diskuteret ud fra oplæg fra professor Mads Hermansen fra CBS m.fl.
- Der indgår lærere i folkeskoler, der har udtrykt interesse for skoleudvikling i projektets genstandsområde. I dette tilfælde har vi samarbejde med lærere på to folkeskoler. Disse lærere er vi kommet i kontakt med gennem uddannelsesforløb, de har deltaget i i regi af UCC.

En *kontakt- og kontraktfase*, hvor skolerne i samarbejde med UCC-medarbejderne udfærdiger og indsender ansøgninger til Undervisningsministeriet og efterfølgende har fået bevilget godkendelse til medvirken i forsøgsarbejde af Undervisningsministeriet. I ansøgningerne dokumenteres skolernes erfaringer, rammer, muligheder og interesser for udvikling. UCC-medarbejderne udarbejdede grundlagspapirer, hvori deres erfaringer og forestillinger blev italesat, herunder arbejde med State of the Art. Lærerne og projektmedarbejderne mødtes og ved hjælp af en semistruktureret spørgeguide opstilledes konkrete rammer for projektets konkrete praksisdele. Skolernes praksis og vilkår for praksis i fagene sløjd og håndarbejde blev beskrevet i forhold til:

- Lærerne, fag syn, fagdidaktik, erfaring, visioner
- Organisering – generelt for skolen og vedr. de to fag

- Resurser – økonomi, lokaler
- Eleverne

En *startfase*, hvor projektmedarbejderne har en første seminar dag med den metodiske /didaktiske studiekreds og hvor planer for pilotforsøg udvikles af lærerne i skolerne og diskuteres med projektmedarbejderne. Disse projekter planlægges ud fra projektgruppens forestillinger om form og indhold i det nye fag og i respekt for lærernes erfaringer i praksisfeltet. Formålet med den første seminar dag var konkret, at skabe muligheder for at projektgruppen kunne fremlægge det metodiske og faglige afsæt for projektet og modtage fremadrettet feedback på dette. Flere aspekter vedr. idegenerering blev fremlagt og kommenteret. Hvordan kan man som underviser rammesætte elevers arbejde med idegenerering? Hvilken betydning har lærerens handlinger for elevernes arbejde med idegenerering i særdeleshed og designprocesser generelt? Fagområdets sprog og kultur som væsentligt didaktisk felt blev ligeledes udfoldet og indgår nu i det fortsatte arbejde. Projektgruppen blev endvidere opfordret til at medtænke sammenhænge mellem målforestillinger og evalueringsformer i det fremadrettede arbejde.

I dette konkrete projekt var det muligt for forfatterne til denne artikel at fremlægge et paper om projektets ide og baggrund på to aktuelle konferencer tidligt i projektperioden. Det gav mulighed for, at bidrag fra andre deltagere i konferencerne kunne indgå i det videre arbejde. Ved Nordisk Læreruddannelseskonference var det især fagområdets udvikling i Grønland, der kunne give stof til eftertanke og ved Technological Learning & Thinking Conference i Vancouver gav problemstillinger vedrørende håndværk og design i kulturbærende og kulturskabende sammenhæng samt håndværk og design med etiske og globale perspektiver nye udfordringer.

I den *første aktionsfase*, hvor pilotforsøgene blev afviklet, opsamlede projektmedarbejderne empiri i form af udsagn fra lærere og elever, årsplaner, undervisningsforløb, billeder, logbog noter og uddrag af samtaler. På dette tidspunkt arrangeres desuden en workshop dag, hvor indholdet var, at lærere og projektmedarbejdere sammen arbejdede konkret med didaktiske aspekter fra designprocesarbejde, reflekterede, udvekslede erfaringer og således kvalificerede det kommende arbejde. Et eksempel var den ene skoles elevers arbejde med designprocesser med udgangspunkt i stole udstillet på Kunstindustrimuseet i København. Eleverne fik til opgave inden besøget at beskrive stole som sådan ud fra deres hidtidige erfaringer og forestillinger. Derefter beskrev de personligt udvalgte stole ud fra en række parametre med henblik på at lære nyt både i forhold til designbegreber som funktion, udtryk, kommunikation materialer osv. og i

forhold til fagssprogknyttet til håndværk og design. Efterfølgende har eleverne arbejdet konkret med designprocesarbejde samt udformning og fremstilling af konkrete genstande.

Erfaringerne fra pilotforsøgene blev opsamlet i en sådan form, at de kunne fremlægges som fokuspunkter, problemstillinger og perspektiver for den metodisk/didaktiske studiegruppe på den anden seminar dag. Dette skete for at kunne modtage fremadrettet respons. Dermed kunne materialet danne afsæt for projektgruppens videre arbejde med planlægning af de eksemplariske undervisningsforløb i samarbejde med lærerne. Det er projektgruppens oplevelse at netop dette møde med seminargruppen var med til at skærpe opmærksomheden i forhold til det videre arbejde. Af det gruppen fik med sig denne dag kan bl.a. nævnes:

- Undervisningens indhold og form bør vælges i forhold til de opstillede målforestillinger – hvad ønsker vi at eleverne lærer?
- I designprocessen opleves overgangen fra idefasen til udførelsen af et kvalitetsmæssigt produkt ofte vanskeligt.
- Projektet interesserer sig for udvikling af didaktik. Derfor må det koncentrere sig om at undersøge lærerhandling og lærerovervejelser. Bl.a. i relation til de begrænsede resurser.
- Opmærksomhed på evalueringsformer i fagfeltet.

Den *anden aktionsfase*, er der hvor der på baggrund af det hidtidige arbejde lægges planer for et eksemplarisk forløb i ”håndværk og design” på hver af de to skoler. Der er tale om en målrettet aktion, der udføres og registreres med fokus på ”det nye”, idet spørgsmålet ”hvad er det nye, vi nu vil prøve af?” er centralt. Dette spørgsmål kan pt. kategoriseres i to hovedområder.

1. Et håndværksområde og omfatter elevernes arbejde med designprocesser. Som eksempel på et sådan aktuelt indholdsområde, kan nævnes elevens arbejde med at undersøge genstande som har betydning for globale, etiske problemstillinger som f.eks. LifeStraw, solceller eller fair Trade brugsgenstande og efterfølgende udvikle og fremstille egne forslag til ting og sager, der kunne gøre verden til et bedre sted at være.
2. Et indholdsområde kunne være, at eleverne med udgangspunkt i noget, der betyder noget for dem selv og måske også kunne fortælle noget om dem selv, gennemarbejdede en designproces, der har til hensigt, at elever individuelt eller i grupper skaber nutidige kulturgenstande.

En *videre analyse* forventes at kunne bringe os yderligere på sporet af elementer til ny didaktik, som omfatter overvejelser over:

- Rammesætning af elevens idegenereringsprocesser.

- Lærerhandlinger der knyttet sig til elevers håndværksmæssige og udtryksmæssige virksomhed f.eks. i form af udfordringer og anvisninger som retter sig imod at fremme elevernes refleksioner i undervisningen samt deres lyst til at være eksperimenterende.
- Understøttelse af elevers bevidsthed om egen læring set i relation til begreberne ”kunnen”, ”viden” og ”kompetencer”.
- Rammesætning af vurdering og evaluering af proces og produkt bl.a. med opmærksomhed mod dokumentation.

I dette projekt har vi valgt at rette fokus på didaktiske anliggender og derfor afgrænses til overvejelser over udvikling af læreres handlinger og didaktiske valg. Dette skal bl.a. ses i relation til den begrænsede resurse projektet råder over.

Den *afsluttende analyse* af aktionerne iværksættes når disse undervisningsforløb er blevet afviklet og beskrevet. Dette arbejde er planlagt til at finde sted i efteråret 2011. Det nøjagtige koncept for for den konkrete følgeforskning og opsamling af empiri udarbejdes og justeres parallelt med planlægning og afviklingen af undervisningsforløbene på de to skoler. Derfor er det ikke muligt her at folde det yderligere ud her. Som foreløbige centrale perspektiver ser vi følgende spørgsmål:

- Hvad gør lærerne?
- Hvorfor gør de det?
- Hvilke didaktiske begrundelser ligger bag disse undervisningsforløb i ”håndværk og design”?

Afrapporteringsmaterialet vil blive forelagt den metodisk /didaktiske studiekreds på det tredje seminar i efteråret 2011 med henblik på sparring herfra. Alle deltagere må være godt inde i materialet, tænke klart og tro på, at autenticitet og kreativitet går hånd i hånd. Det er planen at erfaringerne fra projektet vil blive formidlet i UCC regi i form af artikler, der redegør for hvordan projektet har udviklet sig og hvilken viden, der genereres bl.a. i form beskrivelser af gennemførte undervisningsforløb med tilhørende didaktiske refleksioner.

Resultatbeskrivelse

Da vi i skrivende stund befinder os midt i processen – vi har haft det andet møde med sparringsgruppen og skolerne har startet de endelige forløb – så kan vi alene beskrive forventede typer af konklusioner. Vi forestiller os at vi i efteråret 2011 kan:

- Fremlægge gennemarbejdede forløbsbeskrivelser om forløb i folkeskolen idet nye fag ”håndværk og design” til inspiration for andre undervisere.

- Fremlægge overvejelser over metoder til rammesætning af elevers lærearbejde med håndværks- og designprocesser generelt, herunder arbejde med væsentlige aspekter som idegenerering, centrale indholdsområder, øvelse i færdigheder, evaluering, osv.
- Fremlægge didaktiske begrundelser for dette fag håndværk og design.
- Pege på muligheder og barrierer for fagets udvikling og implementering.
- Give bud på, hvordan samarbejde mellem et felts aktører på flere planer, her folkeskole, læreruddannelse, efter- og videreuddannelse og forskning kan bidrage til frugtbar udvikling både hvad angår indhold og metode.
- Være dagsordensættende i forhold til udvikling af dette nye skolefag.

Refleksion

Med udgangspunkt i de indledende bemærkninger om fagområdets manglende didaktiske funderede udviklingsstrategi forestiller vi os at, det på baggrund af dette projekt, er muligt at fremlægge en række didaktiske begrundelser for fagområdets fortsatte betydning og udvikling i dansk skole. Samtidig kan vi allerede nu konstatere, at arbejdet med feltet på det politiske plan er meget vanskeligt. Vi oplever desværre ikke, at regeringens erklærede mål om at styrke fagområdet er særlig synligt i den pågående debat om folkeskolens fremtid i Danmark. Dette på trods af at det mod slutningen af 2010 forlød, at den danske undervisningsminister i den allernærmeste fremtid ville barsle med et forslag for fagområdets fremtid på baggrund af en række spørgsmål fra oppositionspolitikere. I vores redigeringsfase er feltet ikke blevet mindre komplekst og modsætningsfyldt. Den omtalte plan udeblev. Ministeren forsøgte sig med en plan for folkeskoleområdet generelt, men den indeholdt imidlertid intet om dette fagområde og dele af planen måtte trækkes tilbage. Umiddelbart derefter trådte ministeren tilbage og Danmark har endnu engang fået en ny undervisningsminister. Folkeskolen, og undervisning generelt, er for alvor blevet en politisk kampplads. Det må forventes at denne tendens forstærkes efterhånden som vi nærmer os efteråret 2011, hvor der senest i november skal afholdes valg til Folketinget. Dermed er fagene sløjd, håndarbejde eller ”håndværk og design” for alvor blevet en lillebitte del af det politiske spil. Som situationen tegner sig kan alt ske.

Nærmest i modsætning til dette oplever vi det konkrete samarbejde med lærerne på forsøgsskolerne meget meningsfyldt og udviklende. Der udvises stort engagement i forhold til at gennemføre og kvalificere de konkrete undervisningsforløb og stor interesse for at drøfte det med os. Det er blevet tydeligt for os, hvor stor betydning det har i undervisningen i ”håndværk og design”, hvordan læreren stiller spørgsmål, der udfordrer elevers egne ideer og giver tid til såvel elevers tankevirksomhed som deres håndværksmæssige afprøvninger. Lærernes samtaler med eleverne over

arbejdet og elevernes indbyrdes samtaler er afsæt for at sætte ord på oplevelser og erfaringer og anvende fagudtryk. Det understøtter således sproglig udvikling generelt. Det er ligeledes interessant at opleve, hvordan der, i et nyetableret samarbejde mellem en sløjdlærer og en håndarbejds lærer, udvikler sig en synengi, der giver energi og mod til nye fælles afprøvninger af undervisning i "håndværk og design". Endelig er det vores oplevelse at eleverne kan se god mening i at være deltagere i disse undervisningsforløb, ligesom vi oplever stor interesse og opbakning fra elevernes forældre. Det viser os, at udvikling af disse praktiske, musiske og kreative fag i folkeskolen har ildsjæle, der er istand til at arbejde konkret og kvalificeret med dette og samtidigt kan begrunde værdien af fagområderne i en nutidig og fremadrettet kontekst. Vi ser således at samarbejdet om et nyt fag åbner for nye didaktiske udviklingsmuligheder.

Referencer

- Bamford, A. & Qvortrup, M. (2006). *The Ildsjæl in the Classroom*. A Review of Danish Arts Education in the Folkeskole. Kunstrådet.
- Buchardt, M. & Liv F. (Red.). (2010) *'Kultur' i 'kulturfagene'. En interkulturel og transnational læreplan i klasserummet? Et aktionsforskningsprojekt*. København: Københavns Kommune.
- Danmark i den globale økonomi (2006). Tilgængelig 30.3.2011, <http://www.globalisering.dk/>
- Dickson, T. (2006). *Dansk Design*. Gyldendal.
- Engholm, I. & Michelsen, A. (1999/2000). *Designmaskinen*. Gyldendal.
- Fælles Mål 2009 – håndarbejde. (2009). Tilgængelig 30.3.2011, <http://www.uvm.dk/service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles%20Maal%202009%20-%20Haandarbejde.aspx>
- Fælles Mål 2009 – sløjd. (2009). Tilgængelig 30.3.2011, <http://www.uvm.dk/service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles%20Maal%202009%20-%20Sloejd.aspx>
- Handlingsplan for styrkelse af de praktiske/musiske fag i folkeskolen. (2009). Tilgængelig: 30.3.2011, http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDF09/R/090313_re_videret_handlingsplan.ashx
- Jensen, R. (2000). *The Dream Society. Hvordan det kommende skift fra facts til følelser vil påvirke erhvervslivet og vor hverdag*. Institut for Fremtidforskning. JPBøger.
- Jensen, R. (2003). *The Dream Society 2. Heartstorm*. JPBøger.
- Jessen, K. B., Larsen, S. H. & Mogensen, J. (Red.). *Dansk design – fra kirke til café*. Systime.
- Invitation. (2009). *Interesserede skoler og kommuner inviteres til at deltage i et forsøgs- og pædagogisk udviklingsarbejde vedrørende de praktiske/musiske fag i*

skoleåret 2010/2011. Tilgængelig: http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDF10/100310_invitation.ashx

- Klafki, W. (1983). Skolenær curriculum-udvikling som aktionsforskning. I *Kategorial dannelse og kritisk-konstruktiv pædagogik*. Nyt Nordisk Forlag, s. 163–185.
- Klein, N. (2001). *No Logo. Mærkerne, magten, modstanden*. Klim.
- Kromann, E. (2009). Kreativitet, innovation og entreprenørskab. En undervisningsmodel. I L. Skånstrøm (Red.) *Innovation i undervisningen*. Akademisk forlag.
- Larsen, O. B. red. (1988). *Skolen på Islands Brygge. Læreres og forskeres overvejelser. Bind 2. Laboratorium for demokratiske pædagogiske forsøg*. DLH.
- Lindström, L. (2008). Novis eller expert? Om bedømming inom slöjd och hantverk. I K. Borg & L. Lindström (Red.) *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd*. Lärarförbundet.
- Mogensen, K. Æ. (Red.). (2004). *Creativ Man*. Institut for fremtidsforskning. Gyldendal.
- Pedersen S. & Schneider, H. (2008). Fra håndarbejde og slöjd til materiel design. I M. S. Gulliksen & M. Johansson (Red.) *Nuläge och fremåtblickar – om undervisning og forskning inom det nordiska slöjdfältet*. NordFo.
- Qvortrup, L. (2001). *Det lærende samfund. Hyperkompleksitet og viden*. Gyldendal.
- Qvortrup, L. (2004). *Det vidende samfund*. Unge Pædagoger.
- Rådgivningsgruppen om styrkelse af de praktisk musiske fag i folkeskolen. Tilgængelig 30.3.2011, <http://www.uvm.dk/~media/Files/Aktuelt/PDF07/070621%20rapporten.ashx>
- Schnedler, C. J. & Seeberg, T. (Red.). (1998). *Den praktisk musiske dimension i undervisningen. Forløb og erfaringer – en introduktion*. Undervisningsministeriet, Folkeskoleafdelingen.
- Schnedler, C. J. (2005). Evaluering og den udforskende læring. I C. J. Schnedler (Red.) *Bredde og dybde i undervisningen. Æstetiske læreprocesser*. CVU vest Press.
- Stenhouse, L. (1975). *An introduction to curriculum research and development*. London: Heinemann.
- Tangaard, L. (2008). *Kreativitet skal læres! Når talent bliver til innovation*. Aalborg: Universitetsforlag.
- Volf, M. (2009). *Design – proces og metode*. Systime.

Stig Pedersen, ped.kand, lektor, Professionshøjskolen, UCC, Skolen for Materiel Design, København, Danmark. Underviser i slöjd på lärarutbildningen i materiell kultur och med forskningsprojektet ”Håndværk og design – nyt skolefag, ny didaktik”.

Hanne Schneider, ped.kand, seminarielektor, Læreruddannelsen Zahle, UCC, Danmark. Har underviset i håndarbejde i perioden 1995–2010. Underviser inom det pedagogiska ämnesområdet och i praktikledarutbildningen samt arbetar i forskningsprojektet ”Håndværk og design – nyt skolefag, ny didaktik”.